[א]וחייב להכריע לו טפח היה שוקל לו עין בעין [ב]נותן לו גירומין אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש [ג]מקום שנהגו למוד בדקה לא ימוד בגסה בגסה לא ימוד בדקה למחוק לא יגדוש לגדוש לא ימחוק: **גמ'** מנהני מילי אמר ר"ל דאמר קרא [1]אבן שלמה וצדק צדק משלך ותן לו א"ה אימא סיפא היה שוקל לו עין בעין נותן לו גירומין ואי הכרעה דאורייתא היכי יהיב ליה עין בעין אלא רישא [ד]במקום שנהגו וכי איתמר דר"ל אסיפא איתמר היה שוקל לו עין בעין נותן לו גירומין מנהני מילי אמר ר"ל דאמר קרא וצדק צדק משלך ותן לו וכמה גירומין א"ר אבא בר ממל אמר רב אחד מעשרה בליטרא בלח לעשרה ליטרין: אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש וכו': איבעיא להו היכי קאמר אחד מעשרה בלח [ה]לעשרה דלח ואחד מעשרים ביבש [ו]לעשרים דיבש או דלמא אחד מעשרה לעשרה דלח ולעשרים דיבש תיקו [א]א"ר לוי [ז]קשה עונשן של מדות יותר מעונשן של עריות שזה נאמר בהן [2]אל וזה נאמר בהן [3]אלה ומאי משמע דהאי אל קשה הוא דכתיב [4]ואת אילי הארץ לקח [ב]גבי עריות נמי הכתיב [5]אלה ההוא למעוטי מדות מכרת ואלא מאי עודפייהו דהתם אפשר בתשובה והכא [ח]לא אפשר בתשובה וא"ר לוי קשה גזל הדיוט יותר מגזל גבוה שזה הקדים חטא למעילה וזה הקדים מעילה לחטא ואמר רבי לוי בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם הקב"ה ברך ישראל בעשרים ושתים וקללן בשמונה ברכן בעשרים ושתים [6]מאם בחקותי עד [7]קוממיות וקללן בשמונה [8]מואם בחקותי תמאסו עד [9]ואת חקותי געלה נפשם ואילו משה רבינו ברכן בשמונה וקללן בעשרים ושתים ברכן בשמונה

מוהיה

אחד מעשרה בליטרא לי' ליטרא. מלישנא דמתני' דייק דקתני אחד לעשרה ולא קתני אחד מעשרה וא"ת אמאי לא תני במתני' אחד ממאה ונראה לרשב"א לפרש דלא מיחייב גירומין כלל מדאורייתא אלא כששוקל עשר ליטרין אבל בפחות מכאן אינו חייב מדאורייתא והא דתניא לקמן היה מבקש ממנו שלשה רבעי ליטרא לא יאמר שקול לי ג' רבעי ליטרא כו' לפי שהיה חייב הכרע על כל משקל ומשקל הני מילי גבי הכרעה דלאו דאורייתא ובמקום שנהגו:

התם אפשר בתשובה. ודוקא בעריות שאין בהן ממזרות אבל הבא על אשת איש והוליד ממנה בן או שאר עריות שיש בהן ממזרות זהו מעוות לא יוכל לתקן כדאמר [ד](ביבמות (דף כב:)) וא"ת בתשובה וה"ר חיים אומר אע"ג שהוא מעוות לא יוכל לתקן מ"מ אפשר בתשובה (ד) שצוה לו הקב"ה [ה]דלא צוה אלא לעשות לו תשובה אבל גוזל שתשובתו הוא שיחזיר הגזילה כדכתיב והשיב את הגזלה וגו' והיכא דגזל לרבים אינו יודע למי ישיב דאע"ג דאמרי' (ב"ק דף צד:) יעשה בהן צרכי רבים מ"מ לאו תשובה מעלייתא היא:

וקללם בעשרים ושתים. מוהיה אם לא תשמעו וגו' מכאן אין נראה לר"י פירוש רב נסים גאון דפירש דהאי דמחלקים ויילך מאתם נצבים כשיש שתי שבתות בין ר"ה לסוכות בלא יו"ט אע"פ שהיא פרשה קטנה ומחברין מטות ומסעי שגדולות יותר היינו משום דבעינן שיתמו שנה וקללותיה שיש קללות באתם נצבים ואין אנו רוצים שיכנסו תוכחות של שנה שעברה בשנה הבאה דהא הכא משמע דלא קרי קללות אלא באם בחקותי ובוהיה כי תבוא דקאמר מואם לא תשמעו עד ואין קונה אבל אתם ואילך לא חשיבי קללות אבל נראה לר"י דלהכי אנו קורין נצבים לפני ר"ה כדי להפסיק בפרשה בין קללות דשנה שעברה דוהיה כי תבוא לשנה הבאה ולכן נמי לעולם אנו קורים במדבר לפני עצרת כדי להפסיק בה בין קללות דאם בחקותי לעצרת שהוא ר"ה לפירות האילן שנדונין על הפירות והכי איתא במס' מגילה (דף לא: ושם) דקורין קללות שבתורת כהנים לפני עצרת:

מנין

וחייב להכריע (א). המאזנים מצד הבשר טפח שיהא הבשר שוקל יותר מן הליטרא ובגמ' מוקי לה במקום שנהגו להכריע. וה"ה לעשרה ליטרות ביחד להכריע טפח כדאמרי' בברייתא בגמרא [פט.] ונותן הכרע אחד לכולן. ונראה בעיני דלפחות מליטרא לא בעי' הכרע טפח דנפיש יותר מדאי הכרע טפח בדבר קל: **היה שוקל לו עין בעין.** באמצע כגון במקום שאין מכריעין נותן לו לבד המשקל את גרומיו הכרעו כדקתני אחד מעשרה בלח כו' ובגמ' מפרש לה. ובגמרא נפקא לן מקראי דחייב ליתן לו מוכר משלו לבד המשקל. וגירומיו לשון הכרעה הוא וכן הגרמה דשחיטה נמי לשון הכרעה והטייה הוא שמכריע ומטה את הסכין חוץ למקום שחיטה: **בדקה.** קב: **לא ימוד בגסה.** בגסה דהוי הפסד ללוקח דאין לו מששה קבין כי אם הכרע אחד ואובד ה' הכרעות ואפילו במקום שמוחקין נמי אי אפשר למחוק כל כך באמצע (ב) [ג][א"נ משום שמודד לו בריוח ובדקה מודד יותר וכשמודד בגסה מפסיד הקונה]: **לא ימוד בדקה.** דמפסיד מוכר משום שאינו יכול למחוק כל כך: **למחוק.** את המדה: **לא יגדוש.** קונבלי"ר בלע"ז. אע"פ שמוסיף לו שליש בשביל גודשא כדמפרש בגמרא [פט.] וכן לא ימחוק אע"פ שפוחת מן הדמים: **גמ' מנהני מילי.** קא סלקא דעתך דבעי אהא דצריך להכריע טפח: **וצדק.** מיותר הוא למדרש אע"פ שאיפה שלימה מדדת צדק משלך ותן לו והיינו הכרעה ובמדה נמי למדוד בריוח כדי שיהא יתר על מדתו: **היכי יהיב ליה עין בעין.** האמרת דגזירת הכתוב הוא שיכריע בשעת המשקל: **אלא [רישא] במקום שנהגו.** כלומר אין גזירת הכתוב להכריע בשעת המשקל אלא במנהגא תליא מילתא דאם רוצין להכריע בשעת המשקל תחת גירומיו דאחר מדידה הרשות בידו ואותו הכרע צריך טפח דאין הכתוב מקפיד אלא שיוסיף על המשקל או בשעת המשקל או לאחרי כן: **מנהני מילי.** דצריך להוסיף על המשקל: **אחד מעשרה בליטרא.** כששוקלין י' ליטרין דהיינו אחד ממאה (ס"א. ומדמצריך הכרעת טפח במקום שמכריעין דייק הכי לשיעור אחד ממאה במשקל מכריע טפח והגירומין במקום הכרעה קיימי. ע"כ). ומלישנא דמתניתין דקתני אחד לעשרה בלח ולא קתני אחד מעשרה בלח דייקינן ליה הלכך חסורי מחסרא והכי קתני אחד מעשרה לעשרה בלח כן נראה בעיני. וטורח היה לתנא להזכיר ב' פעמים עשרה ומיסר האחד: מתני' דקתני **אחד לי' בלח ואחד לכ' ביבש איבעיא להו היכי קתני כו'.** ולפרושי סיפא קאתי היכי קאמר מתני' אחד מי' בלח לי' דלח והוא הדין אחד מכ' ביבש לכ' דיבש דהיינו חלק אחד מד' מאות: **או דלמא אחד מי' בלח לי' דלח וכן אחד מי' ביבש לכ' דיבש.** דהיינו חלק אחד ממאתים ואחד מי' אתרוייהו קאי. ונראה משום שהלח נדבק בכלי ואינו מטיף לו הכל צריך להוסיף לו יותר מביבש: **עונשן של מדות.** אם עושה בהן עול: **מעונשן של עריות.** אם נכשל בהן: **שזה נאמר בהן אל.** עריות דכתיב את התועבות האל ובמדות כתיב אלה דכתיב כל עושה אלה כל עושה עול: **ואלה קשה מאל.** דמש"ה הוסיף הכתוב בהן ה' לרבות ולהגדיל הקישוי: **בעריות נמי כתיב.** כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו (ויקרא יח): **למעוטי מדות מכרת.** דס"ד אמינא כיון דעל מדות נקראו תועבות ה"א הרי הן בכלל כל אשר יעשה מכל התועבות אי לא כתב אלה דמשמע מיעוט. ולא משום ג"ש דלאפי' לא כתב אלה לא דיינינן דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו אא"כ למדו מרבותיו ולא מק"ו דהאי אפשר בתשובה והאי לא אפשר בתשובה דאין עונשין מן הדין אלא ממשמעותו כדפרישית: **ואלא מאי עודפייהו.** דמדות כיון דבעריות איכא כרת ובדידהו ליכא כרת: **אפשר ליה בתשובה.** עריות מועלת תשובה אי עביד ליה תשובה מעלייתא כדכתיב (ירמיהו ג כב) שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם ואמרי' נמי (מכות דף כג.) כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן אבל מדות שגוזל את הרבים א"א לו בתשובה שהרי תשובתו תלויה בהשבת גזילה דכתיב והשיב את הגזלה (ויקרא ה) והוא אינו יודע למי יחזיר. ואע"ג דאמרינן [ב"ק צד:] יעשה בהן צרכי רבים אין זו תשובה מעליא מאחר שאינו משיב לבעלים אלא שבררו לו המוטב: גזל הדיוט הקדים בו חטא למעילה דכתיב (ויקרא ה) נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו וגו' (ג) מיד התחלת הגזל קרי ליה חוטא משעת כפירה. וגבי הקדש כתיב [שם] כי תמעול מעל וחטאה בשגגה דאינו נקרא חוטא עד שנהנה: **שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם.** שהקב"ה רחמן וברכתו מרובה מקללתו אבל אדם קללתו מרובה מברכתו: **בעשרים ושתים.** מאם בחקותי עד קוממיות מאל"ף שבאם עד תי"ו שבקוממיות והיינו בעשרים ושתים אותיות שבאל"ף בי"ת לבד הכפולות. ומוי"ו עד מ"ם שמנה אותיות:

מוהיה

עין משפט נר מצוה

קבא א ב מיי' פ"ח מהל' גניבה הלכה יג יד סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף יד:

קבב ג מיי' שם הל' טו טוש"ע שם ס"ח:

קבג ד ה ו מיי' שם הל' יג יד טוש"ע שם סעיף יד:

קבד ז ח מיי' שם פ"ז הלכה יב סמג לאוין קנג טוש"ע ח"מ סי' רלא סעיף יט:

* * *

תורה אור השלם

1 אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך למען יאריכו ימיך על האדמה אשר יי אלהיך נתן לך: דברים כה טו

2 כי את כל התועבת האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא הארץ: ויקרא יח כז

3 כי תועבת יי אלהיך כל עשה אלה כל עשה עול: דברים כה טז

4 ויקח מזרע המלוכה ויכרת אתו ברית ויבא אתו באלה ואת אילי הארץ לקח: יחזקאל יז יג

5 כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העשת מקרב עמם: ויקרא יח כט

6 אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם: ויקרא כו ג

7 אני יי אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהית להם עבדים ואשבר מטת עלכם ואולך אתכם קוממיות: ויקרא כו יג

8 ואם בחקתי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצותי להפרכם את בריתי: ויקרא כו טו

9 והארץ תעזב מהם ותרץ את שבתתיה בהשמה מהם והם ירצו את עונם יען וביען במשפטי מאסו ואת חקתי געלה נפשם: ויקרא כו מג

* * *

רבינו גרשום

השאר: אטו משום דגמר בלבו לקנות. יקנה מעשר והלא לא הוציא בשפתיו לומר זה אני רוצה ולא הגביהו א"כ במה קנאו: דמקים בנפשו ודובר אמת בלבבו. כדרב ספרא שהיה לו חמור למכור ובשעה שהיה קורא ק"ש בא אחד ואמר לו תנהו לי בכך וכך דמים ונתרצה בלבו ולא היה יכול להשיבו והוסיף לו עוד הלוקח דמים וכשגמר קריאת שמע אמר ליה בימים ראשונים אמרתי בלבי לתנו לך לא אטול ממך התוספת ונתנו לו בדמים הראשונים: **פיסקא** הסיטון. היינו שקונה יין ושמן ומוליכו לשווקים ומוכרו: מקנח מדותיו אחת לל' יום שמתייבש בתוכה השמן ובעוכי אותו שמן כך המדה חסירה. ובעל הבית שאינו מוכר כל כך תדיר. אחת לי"ב חדשים מקנח: חילוף הדברים. בעה"ב הוא עשיר ויש לו יותר למדוד. חנוני שבכל יום ויום מודד מקנח אחת בשבת המדה: וממחה משקלותיו דשמא נדבק בהם כלום ושוקלין יותר. אבל ביבש אין צריך לקנח כל כך תדיר: וחייב להכריע לו טפח. לגבי אוכל נפש מפני שיש בו פסולת: ואם שוקל לו עין בעין. בלא הכרע: נותן לו גירומין. תוספת משקל אחד מי' מליטרא לי' ליטרא בלח לפי שבכל משקל מידבק ממנו למאזנים ואינו ממצה לו. ואחת מכ' בליטרא לכ' משקלות ביבש. מוסיף לו גירומין לפי שאינו מדבק כל כך לכף מאזנים: מקום שנהגו למוד בגסה. מי שקונה סאה נוהגין לשוקלה ביחד: לא ימוד לו בדקה. כל קב בפני עצמו לפי שמודבק ממנו בכל פעם ומפסיד הלוקח: ומקום שנהגו למוד בדקה. שחייב להכריע לו בכל פעם טפח: לא ימוד לו בגסה. לפי שממעט בהכרעות. מקום שנהגו לגדוש. אינו רשאי למחוק כדמפרש בגמ': מנה"מ. דחייב להכריע לו טפח: להכי כתב זימנא אחריתי צדק דצדק משלך ותן לו. אלא מתני' דקתני דחייב להכריע לו טפח היינו במקום שנהגו אחת מי' בליטרא לי' ליטרין היינו אחד מק': איבעיא להו היכי קתני אחד מי' בליטרא בלח לי' ליטרין בלח דהיינו אחד מק'. ואחד מעשרים (א) בליטרא ביבש דהיינו אחד ממאתים לי' ליטרא דיבש. או דלמא אחד מי' במשקל בלח יהיב ליה (ב) כי שקיל ליה אחד מי' משקלות דלח ואחד מכ' דיבש נמי תיקו: שזה. עריות: נאמר בהן אל. דכתיב את כל התועבות האל: וזה. במדות נאמר בהן אלה ה' יותר דכתיב כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה כל עושה עול: גבי עריות נמי הא כתיב אלה. כמו במדות דכתיב כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו וגו'. ההוא אלה דעריות לא אתי אלא לאודויי דעריות אפשר בכרת למעוטי מדות מכרת. אלא הואיל ובמדות ליכא כרת מאי עודפייהו מדעריות איכא: דעריות אפשר בתשובה. דכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כרת: ומדות לא אפשר בתשובה דאין תשובה מועלת עד שיחזור הגזילה וזה גזל הרבה בני אדם ואין יודע [מאיזה] מהן: דגזל הדיוט הקדים חטא למעילה. דכתיב ונפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו: ובגזל גבוה הקדים מעילה לחטא. דכתיב כי תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי ה': מאם בחקותי תלכו עד קוממיות. היינו מא' ועד ת': קללן בשמונה אותיות. ואם לא תשמעו ועד געלה נפשם הרי ח'.

א) נ"ל ואחד מעשרים בליטרא לעשרים ליטרין דיבש. דהיינו אחד מד' מאות. ב) נראה דצ"ל כי שקיל ליה אחד מי' משקלות דלח ואחד מכ' דיבש נמי.

מסורת הש"ס

א) יבמות כב., ב) נ"א ואלה קשה מאל, ג) רש"ל, ד) [צ"ל בחגיגה ט.], ה) ס"א אלא דלא צוה לו לעשות.

* * *

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה וחייב להכריע לו המאזנים וכו' ביחד צריך להכריע טפח: (ב) ד"ה לא ימוד בגסה וכו' באמצע הס"ד ואח"כ מ"ה לא ימוד בדקה וכו' למחוק כל כך ובגסה מוחק יותר אי נמי משום שמודד לו בדקה בריוח וכשמודד בגסה מכביד ומפסיד הלוקח הס"ד: (ג) ד"ה גזל הדיוט וכו' דמיד בהתחלת הגזל: (ד) תוס' ד"ה התם וכו' שצוהו הקב"ה דלא צוה לו אלא לעשות תשובה:

* * *

לעזי רש"י

קונבלי"ר. למלא על כל גדותיו עד שיצבור.

* * *

פי' רשב"ם העיקרי

וחייב כו'. כנדפוס: **[גמ'] מנה"מ.** קס"ד להכרעה טפח קאי: **וצדק.** מיותר הוא לדרשה שאע"פ שמדה שלימה מדדת לו צדק משלך עוד ותן לו דהיינו הכרעה. ומיהו במדה לא שייך הכרעה כי אם במשקל והוא הדין למדה שימדוד יותר מן המדה כגון אם נהגו למחוק יגדוש מעט: **היכי יהיב ליה עין בעין.** והא איסורא קא עביד אע"פ שמשלים לו לבסוף דבשעה שהוא מודד בעינן צדק משלך כדכתיב [דברים כה] איפה שלמה וצדק הא האיפה צדק: **אלא רישא במקום שנהגו.** להכריע תחת גירומיו דאחר מדידה ואתא לאשמועינן דאותה הכרעה ליהוי טפח: **מנה"מ.** דצריך ליתן יותר מכדי מדה אחד מעשרה בליטרא כששוקל עשר ליטרין דהיינו חלק אחד ממאה. ומלישנא דמתני' קא דייק דקתני אחד לעשרה בלח ולא קתני אחד מעשרה בלח הלכך חסורי מחסרא והכי קתני אחד מעשרה לעשרה בלח כן נראה בעיני וטורח היה לתנא להזכיר שני פעמים עשרה וחסר האחד: **אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש איבעיא להו היכי קתני כו'.** ולפרושי סיפא קאתי היכי קאמר מתני' אחד מעשרה בלח לעשרה דלח וכן אחד מעשרים ביבש לעשרים דיבש דהיינו חלק א' מארבע מאות חלקים או דלמא הא דשיעורא דא' מעשרה קאי נמי אעשרים דיבש והכי קאמר א' מעשרה לעשרה דלח וה"ה לעשרים דיבש שנוטל א' מעשרה במדה שיש עשרים מדות דהיינו חלק א' ממאתים. ונראה בעיני משום דמן הלח נשאר בכלי ולא מן היבש הלכך בעי הכרעה יתירה טפי מיבש: **קשה עונשן של מדות.** כשמודד במדה שאינה ישרה או כשעושה בו שום עול. ולקמיה מפרש משום דלא אפשר בתשובה ומקרא יליף לה כדמפרש ואזיל: **עריות נאמר בהן אל.** כי את כל התועבות האל: **במדות כתב כל עושה אלה כל עושה עול.** אלה משמע לשון רבים: **בעריות נמי הכתיב.** כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות וגו' [ויקרא יח]: **למעוטי מדות מכרת.** דס"ד ניליף התועבות תועבות בג"ש. ופרכינן לרבי והא אמרינן דאין אדם דן ג"ש מעצמו אא"כ למדה מרבו ורבו מרבו ורבו הלכה למשה מסיני ומיבעי לי להכי אית לפרושי מכל התועבות מכל דברים שכתוב בהן תועבות ואפי' מדות כיון דכתיב בהן תועבות אמאי אלה ימיעט ולא [illegible] דכתב לעיל מכל התועבות: ואלא כיון דבעריות איכא כרת ובמדות ליכא כרת מאי אומרייהו מעריות [illegible] **אפשר בתשובה.** דכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מדין כרתן [מכות כג.] א"נ בלא מלקות תשובה מועלת [illegible] ידו] שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם אי עביד תשובה מעלייתא כל ימיו כו' אבל מדות דאינו יודע [illegible] כשהשיב את הגזלה [ויקרא ה] ואינו יכול לקיים מקרא זה הלכך לא אפשר בתשובה מעלייתא דכל ימיו [illegible] גזל הדיוט הקדים בו חטא למעילה כדכתיב [שם] ונפש כי תחטא ומעלה מעל וכחש בעמיתו דמיד [illegible] חטא. גבי הקדש כתיב [שם] תמעול מעל וחטאה בשגגה מקדשי וגו' לא מיקרי חוטא עד שנהנה כבר: **[illegible]** כדמפרש לקמיה אם בחקותי קוממיות אל"ף שבתחלת הפרשה ותי"ו שבסופה הרי כ"ב אותיות. ומוי"ו עד [illegible]

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones

Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com